

Oponentský posudek k magisterské práci Bc. Sary Kraibich Tesařové

„Nejlepší odpad je ten, který nevznikne“: Etnografie praktik zero waste

(Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Markéta Zandlová, Ph.D.)

FHS UK

Vypracoval: Mgr. Yasar Abu Ghosh, Ph.D., 26.01.2021

Diplomová práce Sary Kraibich Tesařové se řadí k výraznému trendu v zájmu studujících o témata spojená s alternativními přístupy ke spotřebě s posíleným vědomím o udržitelnosti. Autorka se v tomto případě zaměřila na fenomén *zero waste*. Hned na úvod je třeba říci, že se autorce podařilo téma nejen dobře nastolit, konceptuálně uchopit, ale i realisticky omezit na podmínky výzkumu.

V úvodní části Teoretická východiska autorka shrnuje teoretické inspirace pro její výzkum. Jedná se většinou o teorie, které se zaměřují na moderní spotřebu a snaží se vysvětlit její nové formy a intenzitu a následně i posuny ve spotřebitelských praktikách. Zřetelně vidíme, že i když se nedá mluvit o jakési původní úplné bezohlednosti k dopadům spotřebitelských rozhodnutí, dochází v poválečném období ke stále rozšířenějšímu uplatňování přesvědčení o nutnosti sebeomezování spotřeby a produkce odpadu. Logicky se tak musela objevit i představa o spotřebě nezátížené produkcí odpadu – *zero waste*. I když je většinou naplňována jen nedůsledně, badatelské zaměření na spotřebitelské praktiky, které si udržují tento ideál jako horizont vlastních rozhodnutí, má své opodstatnění. V této části jsou k zaznamenání i některá nesrozumitelná tvrzení („Tyto sociální kontexty totiž věcem pomáhají připisovat jejich specifický význam“ (4), nebo „Povaha materiality předmětů je sociálně konstruovaná – kulturně je jim připisována odlišná hodnota“ (5)). Teoretické přístupy představené v této kapitole nejsou sice úplně heterogenní, ale jsou přeci jenom velmi pestré a pokrývají dlouhé období (70. léta až do současnosti) bádání o spotřebě v antropologii a sociologii.

Z hlediska metodologie se autorka snaží najít způsob, jak zkoumat tzv. bezodpadovou praxi. I když, jak autorka sama připomíná, tyto praktiky představují jen určitou výše „širšího ekologicky příznivého životního stylu“ (11), jejich etnografické zkoumání v prostoru sítě bezobalových obchodů, kam docházela po dobu výzkumu v různých časech a dnech po dobu jednoho roku, má své opodstatnění, protože jde o prostory vzájemnosti, který vyzdvihují onen životní styl. S omezeními, vyplvajícím z pandemie koronaviru, se autorka vypořádala produktivně, když pokračovala ve výzkumu „distančně“ (13), vyhledávala účastníky rozhovorů v zájmových skupinách na sociálních sítích a uskutečňovala s nimi online rozhovory. Pozměnil se tím referenčním rámcem zkušeností a praktik, který už nebyl omezen jen na dříve zkoumanou síť obchodů v jednom městě. Všechny rozhovory následně zpracovala pomocí Atlas.ti. Na začátku výzkumu si autorka pojmenovala okruhy problémů, kterým by se chtěla věnovat a ty postupně induktivně zpřesňovala. V podkapitole Reflexe výzkumu tak autorka ozřejmuje, jak se postupně odklonila od jednoho typu tázání a přiklonila se k jinému. Realizování výzkumu – etnografování – vedlo ke změně perspektivy, která přešla od snahy mapovat biografii věcí ke spotřebitelským volbám a jejich sladování s etickými přesvědčeními.

Empirická část je, a to nejen vzhledem k podmínkám, které výzkum ovlivňovaly, velmi zdařilá. I když je etnografická perspektiva velmi situovaná do bezobalových obchodů, v žádném případě neomezují poznávání fenoménu bezobalovosti jen na dění a diskurz na místě. Autorka tak postupně rozkrývá, jak se bezobalovost pojí s řadou dalších přesvědčení o spotřebitelských změnách, o ekologickém zemědělství a fair tradu, o upcyklaci a minimalismu apod. Velmi nápomocná se mi jeví Thompsonova *rubish theory* a její rozvedení u Parsons, které autorce umožňují tříbit různé praktiky v souvislosti s vytvářením hodnoty věcí. Podobně názorná se mi jeví popis a konceptualizace „motivace“ zákazníků, u kterých autorka rozvádí to, čemu říká „set podmínek“ umožňujících realizaci zero waste praktik (swapy, secondhand nakupování). Etnografie nakupování v bezobalovém obchodě jako události, smyslové, etické a planetární, je obzvlášť zdařilé. Je to o to překvapivější, když v následující kapitole, která mapuje myšlenku zero waste mezi jejími „praktikanty“ zjišťujeme jak je vlastně třídně a habituálně velmi sevřené a partikulární.

Autorka se nesoustředí v žádném případě na oslavu zero waste přístupu a jeho praktikantů. Kapitoly o omezeních a možnostech změny jsou kriticky zaměřené a vedou autorku k hodnocení, že jde v posledku o spotřebitelskou volbu, nikoli o cestu ke strukturální změně. Pohybujeme se, jako už poněkolikáté, v liberálně morálním univerzu vycházejícím z individualizovaných voleb.

Diplomová práce Sáry Kraibich Tesařové je i po formální stránce velmi zdařilá: struktura textu, úsporný způsob psaní, citování a práce s prameny (nezaznamenal jsem žádné nedostatky) jsou v souladu s žánrem a požadavky na akademický text. I když práce není nijak teoreticky nebo konceptuálně vynalézavá – to konečně od diplomové práce ani neočekáváme – hodnotím jí jako velmi zdařilou a navrhuji hodnocení výborně.

Yasar Abu Ghosh